

УДК 378.011.3-051:80:001.89

DOI <https://doi.org/10.32782/pcsd-2024-4-21>

Олександр ОСТРОВСЬКИЙ

доктор філософії, доцент кафедри філології, Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II, площа Кошута, 6, м. Берегово, Закарпатська область, Україна, 90202

ORCID: 0000-0003-0441-6866

Бібліографічний опис статті: Островський, О. (2024). Методичні прийоми забезпечення єдності традицій та інновацій у підготовці майбутніх учителів філологічних спеціальностей на засадах праксеологічного підходу. *Проблеми хімії та сталого розвитку*, 4, 173–178, doi: <https://doi.org/10.32782/pcsd-2024-4-21>

МЕТОДИЧНІ ПРИЙОМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЄДНОСТІ ТРАДИЦІЙ ТА ІННОВАЦІЙ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ НА ЗАСАДАХ ПРАКСЕОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ

Стратегія сучасної вищої освіти спрямована на розвиток національної моделі освіти, орієнтованої на формування творчої особистості, накопичення інтелектуального капіталу, перехід від моделі «Освіта для всіх» до моделі «Освіта для кожного». Не дарма сучасне десятиліття за рішенням ООН визнано століттям цивілізації. Рішенням Ради Європи XXI тисячоліття також визнано роком мов. Мова і мовлення визначають свідомість людини, дають змогу зберігати і транслювати її культуру та звичаї. Незважаючи на традиційні цінності та культурні коди, які зберігає в собі мова, слід вказати також на її вплив на свідомість і світовідчуття людей, які говорять і думають нею. Все це актуалізувало необхідність оновлення підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей як носіїв та трансляторів мови і мовлення.

Встановлено, що сутність і специфіка педагогічної філологічної освіти з метою формування професійної компетентності майбутніх учителів філологічних спеціальностей зумовлюють необхідність використання освітньо-виховного потенціалу інноваційних технологій навчання. Узагальнено, що єдність традицій та інновацій у підготовці майбутніх учителів філологічних спеціальностей на засадах праксеологічного підходу забезпечують такі технології: CLIL технологія, технологія «Перевернутий клас», кейс-технологія, IBLL-технологія, імітаційна ігрова технологія, які дають змогу вивчити різні аспекти культури мови, що вивчається. Потенціал обраних технологій полягає у застосуванні інтерактивних способів і засобів оволодіння майбутніми вчителями філологічних спеціальностей різними аспектами культури, нетиповими навичками комунікативної взаємодії та розв'язання проблем професійно-педагогічного спілкування, а також усвідомлення можливості ефективного використання зазначених технологій у філологічній освіті учнів закладів загальної середньої освіти.

Ключові слова: філологічна педагогічна освіта, цифровізація, інновації, майбутні учителі філологічних спеціальностей, праксеологічний підхід.

Oleksandr OSTROVSKY

PhD, Associate Professor at the Department of Philology Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, Koshuta square, 6, Berehove, Zakarpattia region, Ukraine, 90202

ORCID: 0000-0003-0441-6866

To cite this article: Ostrovsky, O. (2024). Methodychni pryiony zabezpechennia yednosti tradytsii ta innovatsii u pidhotovtsi maibutnykh uchytyeliv filolohichnykh spetsialnostei na zasadakh prakseolohichnoho pidkhodu [Methodological methods of ensuring the unity of traditions and innovations in the training of future teachers of philological specialities on the basis of the praxeological approach]. *Problems of Chemistry and Sustainable Development*, 4, 173–178, doi: <https://doi.org/10.32782/pcsd-2024-4-21>

METHODOLOGICAL METHODS OF ENSURING THE UNITY OF TRADITIONS AND INNOVATIONS IN THE TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF PHILOLOGICAL SPECIALITIES ON THE BASIS OF THE PRAXEOLOGICAL APPROACH

The strategy of modern higher education is aimed at developing a national model of education focused on the formation of a creative personality, accumulation of intellectual capital, and transition from the 'Education for All' model to the 'Education for Everyone' model. It is not for nothing that the current decade has been recognised by the United Nations as the century of civilisations. The Council of Europe has also declared the twenty-first century the Year of Languages. Language and speech define human consciousness and enable us to preserve and transmit our culture and customs. Despite the traditional values and cultural codes that a language preserves, it should also be noted that it influences the consciousness and worldview of people who speak and think in it. All this has made it necessary to update the training of future teachers of philological specialities as native speakers and translators of language and speech.

It has been established that the essence and specificity of pedagogical philological education with the aim of forming the professional competence of future teachers of philological specialities necessitate the use of the educational potential of innovative teaching technologies. It has been generalised that the unity of traditions and innovations in the training of future teachers of philological specialities on the basis of the praxeological approach is ensured by the following technologies: CLIL technology, 'Flipped Classroom' technology, case technology, IBLL technology, simulation game technology, which allow to study various aspects of the culture of the target language. The potential of the selected technologies lies in the use of interactive ways and means for future teachers of philological specialities to master various aspects of culture, atypical skills of communication interaction and solving problems of professional and pedagogical communication, as well as awareness of the possibility of effective use of these technologies in the philological education of students of general secondary education institutions.

Key words: *philological pedagogical education, digitalisation, innovations, future teachers of philological specialities, praxeological approach.*

Актуальність проблеми. У мінливій шкалі пріоритетів розвитку в сучасних умовах дедалі більшого соціального, політичного й економічного значення набувають освіта і наука. Інформатизація та конкурентоздатність як ключові тенденції глобального розвитку світового співтовариства вплинули на посилення ролі освіти і науки як важливої складової структури кожної держави.

Виклики сучасного розвитку висувають нові вимоги до університетської освіти та науки, диктують необхідність модернізації освіти, розроблення нових механізмів взаємодії освіти і науки з метою оновлення змісту освіти на основі досягнень фундаментальних і прикладних досліджень, активізації функцій викладачів та студентів у контексті інноваційних розробок психолого-педагогічного напрямів науки. Це зумовлює необхідність впровадження структурних та інституційних інновацій у системі науки та освіти.

Проблема підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей традиційно розглядається щодо подальшої педагогічної діяльності з викладання філологічних дисциплін, реалізації філологічних і лінгвістичних досліджень, а також у сфері масових комунікацій (Герасименко, Богуславська, & Макогончук, 2023). Від самого початку термін «філологія»

асоціюється з сукупністю наук (мовознавства, текстології, літературознавства, джерелознавства, палеографії тощо), що вивчають культуру народу, виражену в мові та літературній творчості. Однак в умовах безпрецедентних викликів (пандемія, повномасштабна російсько-українська війна), коли стійкість соціальної сфери життя значною мірою забезпечує цифровізація, система освіти зазнає значних трансформацій, які впливають на освіту загалом. У ситуації невизначеності сформована за століття свого існування традиційна філологічна освіта виявляється залученою в безперервний динамічний процес.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Однією з найочевидніших змін у педагогічній філологічній освіті є впровадження сучасних технологій у професійну діяльність та вдосконалення навичок їхнього застосування для досягнення більш високих освітніх результатів (Григоренко, 2020). Незважаючи на актуальність та повсюдність застосування сучасних технологій, спостерігається все таки відсутність уточненого понятійного апарату та існує необхідність конкретизації функціонально значущих для кожного напрямку освіти інструментів. Упровадження нових технологій зумовлює зміну характеру взаємодії учасників освітнього процесу у ЗВО. Водночас, якщо на початковому

етапі їхнього застосування науковці звертали увагу на організацію особливого інформаційно-освітнього середовища (Т.Григоренко (2020), В.Ігнатенко (2020), О.Artemenko (2017) та ін.); розробку дистанційних курсів, що забезпечують реалізацію особистісно-орієнтованого підходу (О.Кучерук (2019), С.Караман (2019), Н.Віннікова (2019) та ін.), то наразі обговорюються досвід роботи, обмеження та можливості різних освітніх платформ (В.Савіцька (2022)), умови для саморозвитку учасників освітньої взаємодії, розробка нових векторів науково-дослідницької діяльності студентів (Є.Зеленов (2018) та ін.) тощо. Однак, незважаючи на численність досліджень щодо інноватизації підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей, використання у її межах сучасних інформаційно-комунікаційних та цифрових освітніх інструментів, недостатньо вивченими залишаються питання використання вкорієних традиційних технологій та існуючих сучасних інновацій, які, окрім очевидних переваг, мають певні ризики та обмежені можливості.

Мета статті полягає у відображенні можливих практичних шляхів (методичних прийомів) забезпечення єдності традицій та інновацій у підготовці майбутніх учителів філологічних спеціальностей на засадах праксеологічного підходу у сучасних закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Освіта як найважливіший соціальний інститут, що сприяє розвитку людських ресурсів, демократії та рівності виконує за допомогою вчителя важливі функції в суспільстві: розвиває творчі здібності особистості, поглиблюючи її участь в економічних, соціальних і культурних відносинах у суспільстві, забезпечує ефективніший внесок в інноваційний розвиток людства; має вирішальний вплив на соціальний прогрес і продуктивність відтворення культури; відіграє ключову роль у технологічних перетвореннях; забезпечує рівень відповідності людини сучасним вимогам, розвитку моральності, інтелектуальності, творчості та практичності, поєднання ірраціональності та раціональності й інших якостей особистості, необхідних їй у повсякденному житті в умовах впровадження інновацій (Артеменко, 2015).

Варто відзначити, що нині в педагогіці активізувалися наукові пошуки щодо розробки інноваційних моделей освітнього процесу, що

інтегрують нові методики та освітні технології в систему вищої педагогічної філологічної освіти (Кучерук, Караман, & Караман, 2018). Насамперед, це стосується інтеграції в освітній процес технологій машинного навчання, штучного інтелекту, впровадження інформаційно-освітнього та цифрового середовища закладів освіти тощо.

Чинниками, що визначають ефективність функціонування та розвитку системи вищої освіти в контексті компетентнісного підходу стає освітнє середовище. Важливо забезпечувати не лише її гуманістичну спрямованість, а й інноваційний характер. Залежно від рівня сформованості такого освітнього середовища Ю.Герасименко та співавтори розподіляють заклади вищої освіти (ЗВО) на традиційні та інноваційні, які зорієнтовані на сучасні досягнення педагогічної науки. Перша група ЗВО відрізняється консервативними поглядами на побудову та реалізацію освітнього процесу. Тут домінує чітке дотримання навчального плану та традиційний підхід до вибору методів викладання. Другий тип ЗВО передбачає застосування інноваційних освітніх програм з більшою часткою варіативної складової, оновлення змісту освіти, методів викладання. Формування компетентностей у студентів відбувається шляхом їхньої інтеграції до активної пізнавальної діяльності шляхом застосування розвиваючих технологій навчання (Герасименко, Богуславська, Макогончук, 2023).

Основне призначення інновацій у підготовці майбутніх учителів філологічних спеціальностей – удосконалення процесу викладання, а також підвищення ефективності та якості навчання. У контексті праксеологічного підходу особистість майбутніх учителів філологічних спеціальностей доцільно розглядати крізь призму таких якостей як готовність до інноваційного творення, наявності творчого мислення, а також інноваційного пошуку. Усі зазначені характеристики особистості мають формуватися у майбутніх вчителів, що можливо в умовах інноваційного середовища сучасного ЗВО. Водночас науковці наголошують на потребі в розгляді таких умов досягнень зазначених результатів:

– відповідність цілей навчання прогнозованим результатам, зокрема у формі компетентнісної моделі випускника як майбутнього

професіонала, який вміє цінувати себе на ринку праці (Artemenko, 2017);

– у формуванні інноваційного освітнього середовища варто звернути увагу на цільові орієнтири та їхню відповідність уявленням викладачів та експертів щодо майбутньої професійної діяльності випускників та їхні компетентності (Григоренко, 2020).

Сучасна освіта спрямована на інтелектуальний і моральний розвиток, формування творчого мислення, вміння працювати з інформацією. У межах філологічної освіти, що передбачає вивчення різних мов, важливу роль відіграє діалог культур. Повага до національної культури, до різних мов різних народів неможливе без знання цієї культури, без хоча б загального знання про ці мови. На перший план в системі освіти актуалізувалися завдання, пов'язані з розвитком та впровадженням нових педагогічних технологій електронного навчання, розширення соціокультурного обміну, здійснення взаємодії на основі партнерських взаємовідносин.

До найбільш популярних сучасних технологій підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей відносяться інформаційні технології, інтерактивні технології, технології критичного мислення. В оптимізації взаємодії виокремлюють такі основні напрями: навчання мов як формування багатополарної картини світу, навчання толерантності, активізація розвитку етнічної свідомості та ідентичності (Петрова, Барбанюк, 2022, с. 30). Саме майбутні учителі філологічних спеціальностей є провідниками для учнів, оскільки саме власним ставленням до предмету, дітей, країни вони формують у дітей ставлення до мови, яка вивчається.

Впровадження інноваційних педагогічних технологій в підготовку майбутніх учителів філологічних спеціальностей як процес постійного розвитку може ефективно здійснюватися у використанні потенціалу середовищного підходу. Науково-методичний супровід процесу впровадження інноваційних педагогічних технологій в умовах інтегрального освітнього середовища охоплює мотиваційно-цільовий (визначення пріоритетних технологій, розвиток мотивації викладачів, проведення моніторингу); організаційно-технологічний (форми науково-методичної діяльності); аналітичний компоненти (ефективне використання інноваційних педагогічних технологій) тощо.

З метою підвищення ефективності підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей на основі симбіозу передових зарубіжних і вітчизняних освітніх практик встановлено освітньо-виховний потенціал використання інноваційних технологій навчання (CLIL технологія, технологія «Перевернутий клас», кейс-технологія, IBLL-технологія, імітаційна ігрова технологія) з можливістю подальшої їхньої адаптації у вітчизняному освітньому середовищі. CLIL технологія дає змогу детальніше познайомити студентів з методологією та предметним змістом комунікативної взаємодії. Технологія «Перевернутий клас» сприяє поширенню та усвідомленню студентами інформації з культурним та міжкультурним контекстом, виробленню навичок комунікативної та міжособистісної взаємодії за допомогою групових форм роботи, цифрових засобів масової інформації та Інтернету. Кейс-технологія дає змогу студентам проаналізувати проблемні ситуації, які виникають в умовах комунікативної взаємодії, з подальшим пошуком варіантів їхнього розв'язання в межах певного комунікативного завдання. IBLL-технологія передбачає дослідницьке мовне навчання, спрямоване на набуття студентами нових мовних і культурних знань, розвиток навичок розв'язання міжкультурних і комунікативних проблем, креативного мислення, самостійної та професійної міжкультурної взаємодії майбутніх учителів філологічних спеціальностей (Lee, 2014, с. 1239). Імітаційна ігрова технологія дає змогу засвоїти культурний і мовний матеріал в імітованому культурному середовищі, виробити навички спілкування та поведінки в мовному та етнокультурному середовищі. Кожна із зазначених технологій може бути використана майбутніми вчителями філологічних спеціальностей у філологічній освіті учнів та формуванні в них різних категорій навичок ефективної взаємодії.

Висновки. Майбутні учителі філологічних спеціальностей у своїй професійній діяльності неминуче будуть неминуче залучені до різноманітної комунікації, що передбачає культурну та міжкультурну взаємодію з використанням мови. Це вимагатиме від них здібностей інтерпретації та координування різних позицій, володіння науковим усним і письмовим стилем; розуміння особливостей комунікації в різноманітних колективах.

В умовах інновації соціокультурного та освітнього середовища змінилися традиційні способи передавання інформації, виникла необхідність розширення уявлень про діяльність вчителя-філолога та інструменти їхньої професійної діяльності. Це вимагає актуалізації професійної підготовки на рівні бакалаврату та магістратури з урахуванням сучасних тенденцій інформатизації та цифровізації суспільства.

Значним освітньо-виховним потенціалом у вирішенні окреслених завдань володіють інноваційні технології навчання, серед яких CLIL технологія, технологія «Перевернутий клас», кейс-технологія, IBLL-технологія, імітаційна ігрова технологія. Кожна із цих технологій може бути в подальшому використана майбутніми вчителями філологічних спеціальностей у філологічній освіті учнів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Артеменко О.В. Стратегічні підходи до організації науково-дослідницької діяльності майбутніх учителів філологічних спеціальностей у ВНЗ. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2015. Вип. 42 (95). С. 514–522.
2. Герасименко Ю. А., Богуславська Л. Г., Макогончук Н. В. Дилеми та виклики філологічної освіти в умовах воєнного стану в Україні та підтримка з боку країн ЄС. *Академічні візії*. 2023. Вип. 19. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/316>
3. Григоренко Т. Формування майбутнього вчителя-філолога в умовах освітньо-комунікативного середовища ЗВО. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. Вип. 9 (103). С. 130–140.
4. Зеленев Є. А. Цифрове покоління: ризики, переваги, засоби взаємодії. *Духовність особистості: методологія, теорія, практика*. 2018. Вип. 5 (86). С. 67–82.
5. Ігнатенко В. Д. Використання сучасних інформаційних технологій у підготовці майбутніх філологів. *Іноземні мови*. 2020. Вип. 1 (101). С. 37–42.
6. Кучерук О. А., Караман С. О., Караман О. В. Науково-освітні електронні бібліотеки у фаховій підготовці майбутніх учителів-словесників. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2018. Вип. 3 (65). С. 152–165.
7. Кучерук О., Караман С., Караман О., Віннікова Н. Використання ІКТ для формування фахових компетентностей у майбутніх учителів української мови і літератури. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2019. Вип. 71. С. 196–214.
8. Петрова Т. М., Барбанюк О. О. Сучасні методики підготовки майбутніх філологів-перекладачів: досвід ЗВО. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2022. Вип. 23. С. 28–33.
9. Савіцька В. В. Цифровізація освітнього процесу у закладах вищої освіти: ризики і перспективи в сучасних умовах. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. 2022. Вип. 59. С. 76–85.
10. Artemenko O. The innovative orientation qualitative renewal of professional education future teacher-philologists': scientific and theoretical aspects. *Pedagogiczne nauki, psychologia i sociologia*. 2017. № 1 (162). P. 89–94.
11. Lee H. Y. Inquiry-based teaching in second and foreign language pedagogy. *Journal of Language Teaching and Research*. 2014. Vol. 5 (6). P. 1236–1244.

REFERENCES:

1. Artemenko, O. V. (2015). Stratehichni pidkhody do orhanizatsii naukovo-doslidnytskoi diialnosti maibutnix uchyteliv filolohichnykh spetsialnostei u VNZ [Strategic approaches to the organization of research activities of future teachers of philological specialties at universities]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of the formation of a creative personality in higher and secondary schools*, 42 (95), 514–522 [in Ukrainian].
2. Herasymenko, Yu. A., Bohuslavskaya, L. H., & Makohonchuk, N. V. (2023). Dylemy ta vyklyky filolohichnoi osvity v umovakh voiennoho stanu v Ukraini ta pidtrymka z boku krain YeS [Dilemmas and challenges of philological education in the conditions of martial law in Ukraine and support from EU countries]. *Akademichni vizii – Academic visas*, 19. Retrieved from: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/316> [in Ukrainian].
3. Hryhorenko, T. (2020). Formuvannia maibutnoho vchytelia-filoloha v umovakh osvitno-komunikatyvnoho seredovyscha ZVO [Formation of the future teacher-philologist in the conditions of the educational and communicative environment of higher education institutions]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii – Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 9 (103), 130–140 [in Ukrainian].
4. Zelenov, Ye. A. (2018). Tsyfrove pokolinnia: ryzyky, perevahy, zasoby vzaiemodii [Digital generation: risks, advantages, ways of interaction]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia, praktyka – Spirituality of specialness: methodology, theory, practice*, 5 (86), 67–82 [in Ukrainian].
5. Ihnatenko, V. D. (2020). Vykorystannia suchasnykh informatsiinykh tekhnolohii u pidhotovtsi maibutnix filolohiv [Use of modern information technologies in the training of future philologists]. *Inozemni movy – Foreign languages*, 1/2020 (101), 37–42 [in Ukrainian].

6. Kucheruk, O.A., Karaman, S.O., & Karaman, O.V. (2018). Naukovo-osvitni elektronni biblioteki u fakhovii pidhotovtsi maibutnikh uchyteliv-slovesnykiv [Scientific and educational electronic libraries in the preparation of future literature teachers]. *Informatsiini tekhnologii i zasoby navchannia – Information technologies and learning tools*, 3 (65), 152–165 [in Ukrainian].
7. Kucheruk, O., Karaman, S., Karaman, O., & Vinnikova, N. (2019). Vykorystannia IKT dlia formuvannia fakhovykh kompetentnosti u maibutnikh uchyteliv ukrainskoi movy i literatury [The use of ICT for the formation of professional competencies in future teachers of the Ukrainian language and literature]. *Informatsiini tekhnologii i zasoby navchannia – Information technologies and learning tools*, 71, 196–214 [in Ukrainian].
8. Petrova, T.M., & Barbaniuk, O.O. (2022). Suchasni metodyky pidhotovky maibutnikh filolohiv-perekladachiv: dosvid ZVO [Modern methods of training future philologists-translators: the experience of ZVO]. *Aktualni problemy filolohii ta perekladoznavstva – Actual problems of philology and translation studies*, 23, 28–33 [in Ukrainian].
9. Savitska, V.V. (2022). Tsyfrovizatsiia osvitnoho protsesu u zakladakh vyshchoi osvity: ryzyky i perspektyvy v suchasnykh umovakh [Digitalization of the educational process in higher education institutions: risks and prospects in modern conditions]. *Zasoby navchalnoi ta naukovo-doslidnoi roboty – Educational and research tools*, 59, 76–85 [in Ukrainian].
10. Artemenko, O. (2017). The innovative orientation qualitative renewal of professional education future teacher-philologists: scientific and theoretical aspects. *Pedagogiczne nauki, psychologia i sociologia*, 1 (162), 89–94.
11. Lee, H. Y. (2014). Inquiry-based teaching in second and foreign language pedagogy. *Journal of Language Teaching and Research*, 5 (6), 1236–1244.